

Az „Örménymagyarok” című tévéfilmről

Első felvonás

1985-ben, a „Nemzetiségek a történelmi Magyarországon” című könyvem megjelenése után az egyik író-olvasó-találkozón felállt a közönség soraiból egy zömök kis ember, és azt kérdezte: „Miért nem foglalkozott ön jóval részletesebben a könyvében velünk, hisz megérdemeltük volna?” Megkérdeztem, kihez van szerencsém. „Simon J. Zavennek hívnak és magyarországi örmény vagyok” – jött a válasz.

Második felvonás

A bécsi Károly egyetemről ösztöndíjat kaptam levéltári kutatásokra, s időm nagy részét a magyarországi örmények kutatásának szenteltem. Mi tagadás, felkeltették érdeklődésemet.

Harmadik felvonás

Amikor 1992-ben a Magyar Televízió nemzetiségi adásainak a főszerkesztője lettem, elhatároztam: ha időm engedi, filmet készítek róluk. S ki más lehetett volna a szakértő, mint Simon J. Zaven, akivel az ominózus szemrehányás óta jó barátságban vagyok?

1993. augusztus elején egy hétig Erdélyben forgattunk. Szamosújváron, Gyergyószentmiklóson, Csík-szépvízen és Erzsébetvárosban. A film első harminc perce az erdélyi örménység múltjáról és jelenéről szól. Gyergyószentmiklóson ismertük meg Fogolyán Miklós tiszteletes urat, aki közel húsz éven keresztül a Velence

melletti Lázár-sziget mechtarista kolostorában élt és dolgozott. Szeptember közepén meglátogattuk a szigetet. Csodálatos világ tárult fel előttünk. Filmünk második része Fogolyán Miklós életútján keresztül főleg ezt a világot örökíti meg. Azt a szigetet, ahol Lord Byron is elidőzött, s amelynek az életéről Kosztolányi Dezső csodálatos írásokban számolt be.

Velencéből Bécsbe mentünk forgatni, az ottani mechtarista szerzetesrendhez. Itt találkoztunk egy nagyszerű emberrel, a Szamosújvárról származó, 90. életévén túl járó Gregoris Manian főapáttal, aki – bár csak két osztályt járt magyar iskolában – nemcsak magyar nyelvét, hanem magyar öntudatát is megőrizte.

Bécsi házigazdánk Vahan Hovagimian szerzetes volt, aki forgatásunk idején kétlaki életet élt: a bécsi és a budapesti örmény közösség között „ingázott”. Azóta, mint megtudtuk, a rend Beirutba küldte, Libanonba. A „BARÁTSÁG” a film forgatókönyvéből a vele készített interjút közli. De mielőtt ezt elolvasnák, szeretném a Tisztelt Olvasókkal tudatni, hogy a Televideo a közeljövőben forgalmazni fogja az „Örménymagyarok” című másfél órás filmet. A Duna Televízió is úgy döntött, hogy átveszi a Magyar Televíziótól a film sugárzási jogát.

Itt is szeretnék köszönetet mondani alkotótársaimnak: Lajos Tamás és Kozma István operatőröknek, Simon J. Zaven szakértőnek és Ráduly Margit rendezőnek. Nélkülük a szerkesztő-riporter sem érhetne volna el célját. Márpedig – köszönet nekik – úgy érzi, hogy elérte.

Ács Zoltán

Bécsi beszélgetés Vahan atyával

– Forgatókönyvi részlet –

– Ahogy ezen a térképen is látják, itt a három tó, ez a Sevan-tó, az egyetlen, ami a mai Örményországban fekszik, ez a Burian-tó, és az a Van-tó. E három tó között alakult ki az örmény élet, ahol az Ararát hegye is van. Ez az örmény nép bölcsője. A határok később kitágultak, száz évvel Krisztus előtt már három tengerről beszéltek... Ez Nagy-Örményország, ez Kis-Örményország, ez Görög-Örményország. Aleppótól északra ez az egész örmény uralom alatt volt! Száz évvel Krisztus előtt...

– És meg tudja mutatni nekünk ezen a térképen, hogy ön honnan származik?

– Én innen, Kámesniből származom, ez a szír-török határon van. Elődeim

1915-ben a törökök irtóhadjárata elől menekültek és Urfába vagy Ebeszába mentek, majd onnan tovább Mar-dinba, végül Kámesnibe. Én Kámesniben születtem. Hétéves koromban kerültem Beirutba és tizenhárom éves koromban jöttem Bécsbe, itt végeztem a tanulmányaimat.

– És mióta él itt, ennél a mechtarisztikus rendnél?

– 1972 óta élek itt, huszonegy éve vagyok Ausztriában.

– Hányan élnek itt önök?

– Ahogy mondani szokták, a szám nem nagyon fontos. Nem annyira a mennyiség a fontos, mint inkább a minőség. Kevesen vagyunk, de úgy hiszem, sokat teljesítünk, és ezt má-

sok is megerősítik. Los Angelesben, Bostonban, Budapesten és Bécsben, Isztambulban és Libanonban, mindenhol vannak iskoláink és templomaink, melyeket patronálunk.

– De önök nemcsak a tanulókat és az iskolákat gondozzák, hanem munkából élnek. Van például likörgyárunk, nyomdájuk is... Mindent maguk csinálnak?

– Igen, mindent magunk csinálunk. Igaz, vannak alkalmazottaink, személyzet, akik ebben segítenek bennünket, de mi, ahogy Szent Benedek mondja: „ora et labora”, imádkozz és dolgozz, megpróbáljuk ezeket egymással összekapcsolni.

– De annyit elárulhatok, hogy ön valahol és valahogyan Budapesten is otthon van.